

SHARQIY PEDAGOGIK MEROS VA UNING TALABALARNING
KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYALARINI
RIVOJLANTIRISHDAGI AHAMIYATI

Mamedov Rustam Muradovich

Buxoro davlat universiteti tadqiqotchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada Sharqiy pedagogik merosning talabalarning kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishdagi oʻrni va ahamiyati tahlil qilinadi. Sharq mutafakkirlarining taʼlim-tarbiya haqidagi qarashlari, xususan, ustoz-shogird munosabatlari, muloqot madaniyati va axloqiy tarbiya masalalari yoritiladi. Zamonaviy taʼlim jarayonida kommunikativ kompetensiyani shakllantirishning nazariy asoslari, Sharqiy pedagogik anʼanalarning bugungi kundagi dolzarbligi hamda ularning talabalarning muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishdagi amaliy ahamiyati ochib beriladi. Maqolada Sharq allomalarining pedagogik qarashlari va zamonaviy kommunikativ yondashuvning integratsiyasi masalalari koʻrib chiqiladi.

Kalit soʻzlar: Sharqiy pedagogik meros, kommunikativ kompetensiya, muloqot madaniyati, ustoz-shogird anʼanalari, pedagogik muloqot, kompetensiyaviy yondashuv.

ВОСТОЧНОЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ НАСЛЕДИЕ И ЕГО
ЗНАЧЕНИЕ В РАЗВИТИИ КОММУНИКАТИВНЫХ
КОМПЕТЕНЦИЙ СТУДЕНТОВ

Мамедов Рустам Мурадович,

Бухарский государственный университет, исследователь

Аннотация. В данной статье анализируются роль и значение восточного педагогического наследия в развитии коммуникативных компетенций студентов. Освещаются взгляды восточных мыслителей на

образование и воспитание, в частности, отношения учителя и ученика, культура общения и вопросы нравственного воспитания. Раскрываются теоретические основы формирования коммуникативной компетенции в современном образовательном процессе, актуальность восточных педагогических традиций на сегодняшний день, а также их практическое значение в развитии коммуникативных способностей студентов. В статье рассматриваются вопросы интеграции педагогических взглядов восточных учёных и современного коммуникативного подхода.

Ключевые слова: восточное педагогическое наследие, коммуникативная компетенция, культура общения, традиции учитель-ученик, педагогическое общение, компетентностный подход.

EASTERN PEDAGOGICAL HERITAGE AND ITS SIGNIFICANCE IN DEVELOPING STUDENTS' COMMUNICATIVE COMPETENCIES

**Mamedov Rustam Muradovich,
Bukhara State University, Researcher**

Abstract. This article analyzes the role and significance of Eastern pedagogical heritage in developing students' communicative competencies. The views of Eastern thinkers on education and upbringing, particularly teacher-student relationships, communication culture, and moral education issues, are highlighted. The theoretical foundations of forming communicative competence in the modern educational process, the relevance of Eastern pedagogical traditions today, and their practical significance in developing students' communication skills are revealed. The article examines the integration of Eastern scholars' pedagogical views and the modern communicative approach.

Keywords: Eastern pedagogical heritage, communicative competence, communication culture, teacher-student traditions, pedagogical communication, competency-based approach.

Kirish. Bugungi globallashuv, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi va raqamlashtirish davrida shaxslararo muloqot ko‘nikmalarini shakllantirish masalasi har qachongidan ham dolzarb muammoga aylanib bormoqda. Dunyo migyosida texnologik taraqqiyot insoniyat hayotining barcha jabhalariga, jumladan, ta’lim tizimiga ham chuqur kirib borib, o‘qitish va o‘rganish usullarini tubdan o‘zgartirmoqda. Biroq, bu o‘zgarishlarning salbiy tomonlari ham mavjud bo‘lib, ular orasida eng muhimi – yosh avlodning jonli, bevosita muloqotdan uzoqlashib borayotidir.

Ayniqsa, yosh avlodning turli xil gadjetlar, ijtimoiy tarmoqlar va internet muhitida ulg‘ayishi natijasida ularning real hayotdagi muloqot tajribasi sezilarli darajada cheklanib qolmoqda. Jonli muloqotning ajralmas qismi bo‘lgan hissiyotlar ifodasi, mimika (yuz ifodalari), pantomimika (imishoralar va tana harakatlari), intonatsiya va nutqning emotsional bo‘yoqlari kabi muhim elementlar virtual muloqotda yo‘qolib bormoqda. Natijada, talabalar va o‘quvchilarda suhbatdoshlarining kayfiyatini, his-tuyg‘ularini va niyatlarini to‘g‘ri anglash, shuningdek, o‘z fikrlarini ochiq va ishonchli ifoda etish ko‘nikmalari sust rivojlanmoqda. Bunday holat ularning nafaqat akademik muvaffaqiyatiga, balki kelajakdagi kasbiy faoliyati va ijtimoiy munosabatlariga ham salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin.

Zamonaviy ta’lim tizimi oldida turgan muhim vazifalardan biri – talabalarda nafaqat kasbiy bilim va ko‘nikmalarni, balki samarali muloqot qilish qobiliyatini, ya’ni kommunikativ kompetensiyani shakllantirishdir. Kommunikativ kompetensiya shaxsning jamiyatda muvaffaqiyatli faoliyat yuritishi, hamkorlik qilishi, nizoli vaziyatlarni bartaraf etishi va ijtimoiy moslashuvchanligini ta’minlovchi asosiy omillardan biridir. Shu sababli, ta’lim

jarayonida muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish, bu borada tarixiy tajriba va pedagogik merosga tayanish muhim ahamiyat kasb etadi.

Aynan shu nuqtai nazardan, Sharqiy pedagogik merosda muloqot va ta'lim-tarbiyaga oid qimmatli g'oyalarni o'rganish, ularni zamonaviy ta'lim jarayoniga tatbiq etish alohida dolzarblik kasb etadi. Sharq sivilizatsiyasi asrlar davomida buyuk allomalar, mutafakkirlar va pedagog olimlarni yetishtirgan bo'lib, ular ta'lim-tarbiya, muloqot madaniyati va insoniy munosabatlarga oid boy va rang-barang meros qoldirganlar. Sharq mutafakkirlarining ta'lim-tarbiya haqidagi qarashlari asrlar davomida shakllanib, o'z davrining ilg'or pedagogik g'oyalarini o'zida mujassam etgan. Ular ta'limni nafaqat bilim berish jarayoni, balki insonning ma'naviy-axloqiy kamol topishi, jamiyatga foydali shaxs bo'lib yetishishi uchun muhim vosita deb bilganlar.

Jumladan, Sharqning buyuk siymolari – Abu Ali ibn Sino (Avitsenna), Abu Nasr Forobiy, Abu Rayhon Beruniy, Muhammad al-Xorazmiy, Mirzo Ulug'bek va Alisher Navoiy kabi mutafakkirlarning asarlarida ta'lim, tarbiya, muloqot va axloq masalalari chuqur tahlil qilingan. Ular ta'lim jarayonida ustoz va shogird o'rtasidagi munosabatlarga, o'zaro hurmat va ishonch muhitiga, so'zning ta'sir kuchi va nutq odobiga alohida e'tibor qaratganlar. Forobiy "Fozil odamlar shahri" asarida insonlarning bir-biri bilan muloqoti va hamkorligi jamiyat taraqqiyotining asosi ekanligini ta'kidlagan bo'lsa, Ibn Sino o'zining tibbiyot va pedagogikaga oid asarlarida o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi samimiy muloqotning ahamiyatini, individual yondashuvning zarurligini batafsil yoritgan.

Bundan tashqari, Alisher Navoiy asarlarida so'z san'ati, nutq madaniyati va insoniy muloqotning estetik jihatlari badiiy ifodasini topgan bo'lsa, Mirzo Ulug'bek ilmiy muhitda erkin fikr almashish, munozaralar va bahslar orqali haqiqatga erishish usullarini ilgari surgan. Abdulla Avloniy kabi ma'rifatparvarlar esa yangi davr talabiga mos ravishda milliy pedagogik

an'analarni zamonaviy ta'lim bilan uyg'unlashtirish, yosh avlodga milliy va umumbashariy qadriyatlarni singdirish masalalariga katta e'tibor qaratganlar.

Sharqiy pedagogik merosning muhim xususiyati shundaki, unda muloqot faqat axborot almashish vositasi sifatida emas, balki ma'naviyat va axloqning uzviy qismi, inson kamolotining asosiy omili sifatida talqin etiladi. Bu merosda ustoz-shogird an'analari, halqa usulida ta'lim berish, savol-javob va munozara orqali o'rganish, amaliy tajribaga asoslangan o'qitish usullari shakllangan bo'lib, ularning aksariyati bugungi kompetensiyaviy yondashuv bilan uyg'unlik kasb etadi.

Zamonaviy ta'lim tizimida kommunikativ kompetensiyani shakllantirishning nazariy-metodik asoslari yetarli darajada ishlab chiqilgan bo'lsa-da, ularni tarixiy, milliy va madaniy jihatdan boyitish, Sharqiy pedagogik merosning noyob tajribasidan samarali foydalanish masalalari hali to'liq o'rganilmagan. Aynan shu jihat ushbu maqolaning dolzarbligini belgilab beradi. Maqolada Sharqiy pedagogik merosning talabalarning kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishdagi nazariy va amaliy ahamiyati, uning zamonaviy ta'limdagi o'rni, shuningdek, Sharq allomalarining pedagogik g'oyalari amaliyotga tatbiq etish imkoniyatlari tahlil qilinadi.

Sharqiy pedagogik merosning kommunikativ kompetensiyaga oid asosiy g'oyalari

Sharqiy pedagogik meros ming yillar davomida shakllanib, o'zida ta'lim-tarbiya, muloqot va insoniy munosabatlarga oid boy va rang-barang g'oyalarni mujassam etgan. Ushbu merosning markaziy o'qini ustoz va shogird o'rtasidagi muloqot tashkil etadi. Sharq mutafakkirlari ta'lim jarayonida muloqotning o'ziga xos tamoyillari va qoidalarini ishlab chiqqan bo'lib, ular bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Ular ta'limni faqat bilim berish jarayoni sifatida emas, balki shaxsning ma'naviy-axloqiy kamol topishi, jamiyatda munosib o'rin egallashi uchun muhim vosita deb bilganlar.

Abu Ali ibn Sinoning pedagogik qarashlari - Sharqning buyuk mutafakkiri, qomusiy olim Abu Ali ibn Sino (980–1037) nafaqat tibbiyot va falsafa sohalarida, balki pedagogika ilmida ham chuqur iz qoldirgan. U ta'lim-tarbiya jarayonida o'qituvchining mas'uliyati va kasbiy fazilatlariga alohida e'tibor qaratib, o'zining mashhur "yetti pedagogik amri"ni ishlab chiqqan. Ibn Sinoning ta'kidlashicha, haqiqiy ustoz quyidagi fazilatlarga ega bo'lishi kerak:

1. **O'z fanini mukammal bilish** – o'qituvchi o'qitadigan predmeti bo'yicha chuqur va puxta bilimga ega bo'lishi, har qanday savolga javob bera olishi lozim.
2. **Shogirdlarning ehtiyojlarini tushunish** – har bir o'quvchining yoshi, qobiliyati, psixologik xususiyatlari va ehtiyojlarini inobatga olgan holda ta'lim berish zarur.
3. **Namunali bo'lish** – o'qituvchi o'z xatti-harakatlari, odob-axloqi va muloqoti bilan shogirdlariga ibrat ko'rsatishi kerak.
4. **Sabr-toqatli bo'lish** – ta'lim jarayonida shogirdlarning xato va kamchiliklariga nisbatan sabrli va bag'rikeng bo'lish, ularni qo'pol muomala bilan emas, balki muloyimlik bilan tuzatish zarur.
5. **Ilmiy munozaralarni rag'batlantirish** – o'quvchilarni erkin fikrlashga, savol berishga va munozaralarda ishtirok etishga undash.
6. **Individual yondashuv** – har bir shogirdning qobiliyati va qiziqishlaridan kelib chiqib, ularga mos ta'lim usullarini tanlash.
7. **Shogirdlarga hurmat bilan munosabatda bo'lish** – o'qituvchi va o'quvchi o'rtasida o'zaro hurmat va ishonch muhiti hukm surishi lozim.

Ibn Sino, shuningdek, ta'lim jarayonida muloqotning psixologik jihatlariga ham alohida e'tibor qaratgan. Uning fikricha, o'qituvchi shogirdning kayfiyati, ruhiy holati va qiziqishlarini hisobga olgan holda muloqot qurishi, ta'limni shaxsga yo'naltirilgan tarzda tashkil etishi kerak. Bu g'oyalar bugungi zamonaviy pedagogikada "o'quvchi markazda" tamoyili bilan uyg'unlashib ketadi.

XII-XVI asr Sharq mutafakkirlari ijodida muloqot va tarbiya

XII-XVI asrlarda yashagan Sharq mutafakkirlari ijodida ta'limning insonparvarlik g'oyalari, ustoz va shogird o'rtasidagi samimiy muloqot, axloqiy tarbiya masalalari asosiy o'rin tutgan. Bu davrda yashagan olimlar ta'lim-tarbiya jarayonida insonning ma'naviy dunyosiga, uning axloqiy fazilatlarini shakllantirishga alohida e'tibor qaratganlar.

Xususan, bu davr mutafakkirlari ta'limda muloqotning rolini yanada kengaytirib, uni quyidagi jihatlar bilan boyitdilar:

Tarbiyaning birlamchi ahamiyati – ta'limdan oldin tarbiya kelishi, chunki bilim faqat axloqli insongina to'g'ri yo'nalishda qo'llanilishi mumkin.

Samimiy muloqotning ahamiyati – ustoz va shogird o'rtasidagi rasmiyatchilikdan xoli, samimiy va ochiq muloqot ta'lim samaradorligini oshiradi.

Amaliy tajribaga asoslangan ta'lim – nazariy bilimlar amaliyot bilan mustahkamlanmasa, ularning samarasi past bo'ladi.

Ijtimoiy muhitning ta'siri – insonning muloqot madaniyati u yashayotgan ijtimoiy muhit, oila va jamiyat ta'sirida shakllanadi.

Abdulla Avloniyning ma'rifiy qarashlari - Jadid ma'rifatparvarlarining yirik vakili Abdulla Avloniy (1878–1934) Sharqiy pedagogik merosni yangi davr talablari bilan uyg'unlashtirgan mutafakkirdir. Uning “Turkiy guliston yoxud axloq” asari milliy pedagogikamizning nodir durdonalaridan biri hisoblanadi. Avloniyning ta'kidlashicha, bolalarga axloq va odobni ular tug'ilgan paytdan boshlab o'rgatish zarur. Bu jarayonda quyidagi omillar muhim rol o'ynaydi:

Atrof-muhit – bola o'sib ulg'ayayotgan ijtimoiy va madaniy muhit uning muloqot odatlari va axloqiy qarashlarini shakllantiradi.

Odamlarning munosabati – oila a'zolari, o'qituvchilar va tengdoshlar bilan muloqot namunasi bola uchun asosiy ibrat manbai bo'ladi.

Rag'batlantirish – yaxshi xulq va muloqot odatlarini rag'batlantirish, ularni mustahkamlashga yordam beradi.

Shaxsiy namuna – kattalarning o‘z xatti-harakatlari bilan namuna ko‘rsatishi tarbiyaning eng samarali usulidir.

Avloniy ta’lim-tarbiya jarayonida muloqotning ikki tomonlama xususiyatiga alohida e’tibor qaratadi: bir tomondan, ustoz shogirdga bilim va tarbiya beradi, ikkinchi tomondan, shogird o‘z savollari va fikrlari bilan ustozni ham rivojlantirib, o‘qituvchining pedagogik mahoratini oshiradi.

Muloqotning axloqiy asoslari Forobiy va Navoiy talqinida

Sharqiy pedagogik merosning muhim jihatlaridan biri – bu muloqotning axloqiy asoslari hisoblanadi. Sharq mutafakkirlari muloqotni faqat axborot almashish vositasi sifatida emas, balki ma’naviyat va axloqning uzviy qismi deb qaraganlar.

Abu Nasr Forobiy (870–950) – "Sharqning ikkinchi muallimi" nomi bilan tanilgan bu buyuk alloma o‘zining “Fozil odamlar shahri” va “Fanlar klassifikatsiyasi” kabi asarlarida jamiyat va inson muloqoti masalalariga keng to‘xtalib o‘tgan. Forobiyning fikricha, inson tabiatan ijtimoiy mavjudot bo‘lib, u o‘z kamolotiga faqat jamiyat a‘zolari bilan samimiy va axloqiy muloqotda bo‘lgan holdagina erisha oladi. U quyidagi jihatlarni alohida ta’kidlaydi:

Insonning barkamol bo‘lishi uchun u jamiyatdagi boshqa shaxslar bilan doimiy va sifatli muloqotda bo‘lishi lozim.

Muloqotning asosiy sharti – axloqiylik, ya’ni so‘z va xatti-harakatlarda rostgo‘ylik, halollik va adolat tamoyillariga amal qilish.

Jamiyat a‘zolari o‘rtasida o‘zaro tushunish, hurmat va hamkorlik bo‘lsa, jamiyat ravnaq topadi.

Muloqot madaniyati har bir shaxsning intellektual va ma’naviy rivojlanishining ko‘rsatkichidir.

Alisher Navoiy (1441–1501) – buyuk shoir, mutafakkir va davlat arbobi o‘z asarlarida insonning ma’naviy kamolotida muloqot va so‘z san’atining o‘rnini alohida ta’kidlagan. Navoiyning fikricha:

Soʻz – insonning ichki dunyosi, his-tuygʻulari va fikrlarini ifodalashning eng qudratli vositasidir.

Chiroyli, oʻrinli va maʼnoli soʻz insonni ulugʻlaydi, xunuk va qoʻpol soʻz esa kamsitadi.

Muloqotda nafaqat soʻzning mazmuni, balki uning qanday aytilishi, qanday ohang va munosabatda boʻlishi ham muhim.

Insonning maʼnaviy kamoloti uning atrofdagilar bilan qanday muloqot qilishiga, ularga qanday muomala qilishiga bogʻliq.

Muloqot va soʻz sanʼati orqali inson oʻz qalbini poklab, komillikka erisha oladi.

Navoiy oʻzining “Muhokamat ul-lugʻatayn”, “Hayrat ul-abror” va boshqa asarlarida til va soʻzning taʼlim-tarbiyadagi oʻrnini, muloqot odobini va insoniy munosabatlardagi oʻzaro hurmatni tarannum etgan. Uning gʻoyalari bugungi kunda ham oʻz dolzarbligini yoʻqotmagan, ayniqsa, yosh avlodga estetik tarbiya berish, ularning nutq madaniyatini oshirish borasida muhim ahamiyat kasb etadi.

Sharqiy pedagogik merosning umumiy xususiyatlari

Yuqoridagi mutafakkirlar qarashlarini umumlashtirgan holda, Sharqiy pedagogik merosning kommunikativ kompetensiyaga oid quyidagi umumiy xususiyatlarini ajratib koʻrsatish mumkin:

1. **Muloqotning axloqiyligi** – har qanday muloqot axloqiy qoidalarga asoslanishi, unda rostgoʻylik, halollik, adolat va hurmat ustuvor boʻlishi kerak.

2. **Ustoz-shogird muloqotining oʻziga xosligi** – bu muloqot oʻzaro hurmat, ishonch va samimiylilik asosida qurilib, taʼlim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

3. **Shaxsga yoʻnaltirilgan yondashuv** – har bir oʻquvchining individual xususiyatlari, qobiliyati va ehtiyojlarini hisobga olish.

4. **Amaliyot bilan bogʻliqlik** – nazariy bilimlar amaliy muloqot va tajriba bilan mustahkamlanadi.

5. **Ma'naviy tarbiya bilan uyg'unlik** – muloqot ko'nikmalari ma'naviy-axloqiy tarbiya bilan chambarchas bog'liq holda rivojlanadi.

6. **Dialog va munozaraga asoslanganlik** – ta'lim jarayonida savol-javob, munozara va bahslar orqali fikrlash va muloqot ko'nikmalari shakllantiriladi.

Sharqiy pedagogik merosning bu g'oyalari bugungi kunda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishning nazariy asoslari bilan uyg'unlashib, zamonaviy ta'lim amaliyotida muhim ahamiyat kasb etadi. Ular talabalarda nafaqat muloqot ko'nikmalarini, balki milliy qadriyatlarga hurmat, axloqiy fazilatlar va madaniy kompetensiyalarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Kommunikativ kompetensiya tushunchasi va uning tarkibiy qismlari

“Kommunikativ kompetensiya” atamasi ilmiy adabiyotga D.Xayms tomonidan 1972-yilda kiritilgan. O'tgan asrning 60-70-yillaridan boshlab tilni o'rganishga doir kompetensiyalar tushunchasi ishlab chiqila boshlandi.

Zamonaviy pedagogik adabiyotlarda kommunikativ kompetensiya – bu shaxsning o'z fikrlarini aniq va to'g'ri ifodalash, boshqalarni tushunish, o'zaro muloqot qilish, axborot almashish hamda turli vaziyatlarda samarali muloqotga kirisha olish qobiliyati sifatida ta'riflanadi. Bu kompetensiya tayanch kompetensiyalar ichida alohida ahamiyatga ega, chunki u ta'lim va tarbiya jarayonining negizini tashkil etadi.

Kommunikativ kompetensiyaning tarkibiy qismlari quyidagilardan iborat:

Nutqiy kompetensiya – tinglab tushunish, so'zlash, o'qish va yozish ko'nikmalari;

Pragmatik kompetensiya – muloqot vaziyatiga mos ravishda til vositalaridan foydalanish;

Sotsiolingvistik kompetensiya – ijtimoiy kontekstga mos muloqot qilish;

Strategik kompetensiya – muloqot jarayonida yuzaga keladigan muammolarni hal qilish.

Kommunikativ kompetensiyani shakllantirishning asosiy yo‘nalishlari orasida nutqiy faoliyatni rivojlantirish (lug‘at boyligini oshirish, og‘zaki va yozma nutqni rivojlantirish), tinglash ko‘nikmalarini shakllantirish, turli kommunikativ vaziyatlarni modellashtirish (rolli o‘yinlar, dramalar) hamda axborot texnologiyalaridan foydalanish kiradi.

Sharqiy pedagogik merosning zamonaviy ta’limdagi ahamiyati - Sharqiy pedagogik merosning kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishdagi ahamiyati quyidagi jihatlarda namoyon bo‘ladi:

1. Ustoz-shogird an‘analari va pedagogik muloqot. Sharq mutafakkirlari ta’lim jarayonida o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi hurmatga asoslangan muloqotni ta’kidlaganlar. Bu an‘analar bugungi kunda zamonaviy pedagogik muloqotning asosi bo‘lib xizmat qiladi. O‘qituvchi nafaqat bilim manbai, balki shogirdlarning shaxsiy rivojlanishiga ko‘maklashuvchi maslahatchi vazifasini bajarishi zarur.

2. Axloqiy tarbiya va muloqot madaniyati. Sharq allomalari muloqotda odob-axloq qoidalariga rioya qilish, kattalarni hurmat qilish, kichiklarga izzat ko‘rsatish kabi tamoyillarni ilgari surganlar. Bu tamoyillar bugungi kunda ham talabalarning kommunikativ kompetensiyasini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

3. Dialogik ta’lim. Sharqiy pedagogik merosda savol-javob, munozara va bahs-munozaralar orqali ta’lim berish usullari keng qo‘llanilgan. Bu usullar talabalarning fikrlash qobiliyatini va o‘z fikrini erkin ifoda etish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

4. Shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv. Abu Ali ibn Sino va boshqa mutafakkirlar har bir shogirdning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda ta’lim berishni tavsiya etganlar. Bu yondashuv zamonaviy ta’limdagi shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim konsepsiyasi bilan uyg‘unlashadi.

Zamonaviy kommunikativ yondashuv va Sharqiy pedagogik meros integratsiyasi - Bugungi kunda ta’lim jarayonida kommunikativ yondashuvni

qo'llashda Sharqiy pedagogik merosning qimmatli g'oyalariidan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Xususan, kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishda interfaol metodlar, rolly o'yinlar, guruhli ishlar va muhokamalar samarali hisoblanadi.

Sharqiy pedagogik merosga xos bo'lgan quyidagi usullar zamonaviy kommunikativ yondashuv bilan uyg'unlashgan holda qo'llanilishi mumkin:

Suhbat va munozara usullari – talabalarning og'zaki nutqini rivojlantirish, o'z fikrini asoslab berish ko'nikmalarini shakllantirish;

Hikoya va qissa usuli – talabalarning tinglash va tushunish qobiliyatlarini rivojlantirish;

Savol-javob usuli – muloqot jarayonida faollikni oshirish, fikrlashni rivojlantirish;

Amaliy mashg'ulotlar – real hayotiy vaziyatlarda muloqot ko'nikmalarini qo'llash.

Ta'lim jarayonida Sharqiy pedagogik meros va zamonaviy kommunikativ texnologiyalarning uyg'unlashuvi talabalarda nafaqat muloqot ko'nikmalarini, balki milliy qadriyatlarga hurmat, axloqiy fazilatlar va madaniy kompetensiyalarni ham shakllantiradi.

Xulosa. Sharqiy pedagogik meros talabalarning kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishda muhim nazariy va amaliy ahamiyatga ega. Sharq mutafakkirlarining ta'lim-tarbiya, ustoz-shogird muloqoti, axloqiy tarbiya haqidagi qimmatli g'oyalari bugungi zamonaviy ta'lim tizimida o'z dolzarbligini yo'qotmagan.

Kommunikativ kompetensiyani shakllantirishda Sharqiy pedagogik merosning quyidagi jihatlaridan samarali foydalanish mumkin:

1. Hurmat va axloqqa asoslangan muloqot madaniyatini shakllantirish;
2. Dialogik ta'lim usullarini joriy etish;
3. Shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni amalga oshirish;
4. Milliy qadriyatlar va an'analarni ta'lim jarayoniga integratsiyalash.

Zamonaviy ta'limda Sharqiy pedagogik meros va kommunikativ yondashuvning uyg'unlashuvi talabalarning nafaqat kasbiy, balki ijtimoiy va madaniy kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu esa ularning jamiyatda faol va muvaffaqiyatli shaxs bo'lib shakllanishida muhim omil hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Murodova F.G'., Xudayarova Z.X. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish usullari // Modern Science and Research. – 2025. – Volume 4, Issue 1. – P. 590-595.
2. G'aniyeva Sh.A., Nabiyeva O.R. Ona tili va o'qish savodxonligi darslarida o'quvchilarning kommunikativ qobiliyatini rivojlantirishning samarali yo'llari // Ilmiy xabarlar. – Farg'ona davlat universiteti.
3. Xoliqova M.M. Boshlang'ich ta'lim talabalarida kommunikativ kompetensiyani shakllantirish masalalari // Tafakkur va talqin konferensiyasi materiallari. – Samarqand davlat pedagogika instituti. – 2025. – B. 376-382.
4. Xusanov A.B. Oliy ta'limda kredit-modul tizimi va kommunikativ kompetensiyaning integratsiyasi: nazariya va amaliyot // International Journal of Science and Innovation. – 2024.
5. Khamroev B.T., Khojiyeva M.Sh. Communication and development of pedagogical culture of the future teacher // CyberLeninka. – 2024.
6. Oliy ta'limda kredit-modul tizimi va kommunikativ kompetensiyaning integratsiyasi: nazariya va amaliyot // inlibrary.uz. – 2024.

